

CATALANS A L'ADMINISTRACIÓ CENTRAL AL SEGLE XVIII

Pere Molas Ribalta

La presència de catalans en els òrgans d'administració de l'estat espanyol ha estat tema d'interès en molts moments i segueix sent-ho en els nostres dies. Si tractem d'esbrinar la situació en temps de Carles III no sembla que hi hagués a la cort un grup de catalans tant ben organitzats com els valencians que va estudiar Antoni Mestre (1). Tanmateix sabem prou coses sobre magistrats catalans a l'alta administració de govern i justícia, prescindint de l'actuació de Joan Pau Canals, l'industrial català que va ocupar un càrrec creat per tècnics de Castella, el de director general del tint, i en va fer establir un altre a mida per ell, el de director general de la roja (2).

El problema de la participació dels catalans en l'administració central de l'Estat hauria de ser plantejat en una perspectiva àmplia (cosa que no puc fer aquí) que tingués en compte la situació sota la dinastia dels Austries. La presència d'un català a l'important càrrec de secretari del Consell d'Estat sota Felip III en la persona de l'igualadí Pere Franquesa no va ser gaire reexida (3). Més endavant, el 1626, Francesc de Gilabert reclamava pels nobles catalans places a la cort i alguns organismes centrals de l'administració, tal com ho feren les corts d'Aragó (4). És poc destacat el fet de que els marquesos d'Aitona -per dubtós que fos el seu grau de catalanitat (5)- estiguessen presents durant tres generacions en el Consell d'Estat de la Monarquia (6). Sota Carles II hi ha notícies de cavallers catalans en els Consells d'Hisenda i Guerra, i d'alguna sol·licitud d'ingrés a l'administració indiana (7).

- 1.- MESTRE, *Un grupo de valencianos en la corte de Carlos III*. "Estudios" (València), núm. 4 (1975), 213-230.
- 2.- Sobre aquests càrrecs, MOLAS RIBALTA, *Economia i Societat a segle XVIII*, Barcelona, 1975, pp. 168-170.
- 3.- Seria convenient un estudi que reunís la informació dispersa que es pot trobar sobre aquest personatge. Vegi's per exemple Antoni CARNER, *Dos catalans a les Corts de Felip II i Felip III*. Barcelona, 1973.
- 4.- MOLAS RIBALTA, *Historia social de la administración española. Estudios sobre los siglos XVII y XVIII*. Barcelona, 1980, p. 121, nota
També Biblioteca Universitaria de Barcelona, Mss. 1009 fol. 60. X GIL a Historia Social, cit. 21 i ss.
- 5.- James S. AMELANG, *La formación de una clase dirigente*. Barcelona, 1490-1714. Barcelona, 1986, p. 184.
- 6.- Feliciano BARRIOS, *El Consejo de Estado de la Monarquía española 1521-1812*. Madrid, 1984, p. 351, Gastó de Moncada, 2on. marquès d'Aitona, conseller el 1621; p. 365, Francesc de Moncada, 3er. marquès, conseller el 1626; p. 379, Guillem Ramon de Moncada, 5è. marquès, mort el 1670.
- 7.- Joan Esteve de Bellot, tinent general, degà del consell de guerra, cavaller de Sant Jaume, MORALES ROCA, *Próceres habilitados en las Cortes del Principado de Cataluña, Siglo XVII (1599-1713)*. Madrid, 1983, I, 151. "Don Antón de Camporrells, caballero de Santiago, de nación catalán, del Consejo de Hacienda". Citat per Josep de Monfar i Sors a la B.U.B. Mss. 1765. Sobre la família Camporrells, MORALES ROCA, cit. I, 175, A.C.A. Consell d'Aragó. Llg. 225/73. Memorial de Josep Mestre i Borrás (1693).

Catalunya sota la Nova Planta

El problema va canviar substancialment amb la supressió del Consell d'Aragó per Felip V i la incorporació dels seus integrants en el Consell de Castella, que va mantenir el seu nom malgrat estendre les seves atribucions a la corona d'Aragó. A partir del 1707 va haver-hi catalans al Consell de Castella; (8) en primer lloc els antics membres del Consell d'Aragó que hi foren incorporats, després individus procedents d'altres organismes com Francesc Ametller que s'hi incorporà el 1714 procedent de Sicília i del Consell d'Itàlia (9). Algun conseller d'Aragó va ser incorporat a un altre consell. Felix de Marimon, marquès de Cerdanyola, conseller de capa i espasa del Consell d'Aragó, va ésser traslladat a les romanalles del Consell d'Itàlia (10). Arran del 1706 filipistes fugitius de la corona d'Aragó foren incorporats en organismes de l'administració de Castella, com ara la "Sala de Alcaldes de Casa y Corte" que administrava justícia a Madrid i els seus voltants. Allí hi trobem el 1706 Melcior Prous (11), el qual després va ser conseller d'hisenda (1713), i el lleidatà Josep Llopis, catedràtic de la Universitat, el qual havia estat diputat reial de la Generalitat de Catalunya (1698-1701) (12), i que fou posteriorment conseller d'hisenda (1722) i de Castella (1726) (13).

Però la proporció de catalans i en general d'"aragonesos" en els quadres de l'administració no va conservar els nivells assolits com a conseqüència de l'admissió de filipistes durant la Guerra de Successió. Ja he estudiat en un altre lloc el caràcter minoritari dels naturals de la Corona d'Aragó en les Audiències dels seus propis regnes (14). Estudis realitzats sobre la "Chancillería" de Valladolid (15), sobre l'Audiència de Galícia (16), sobre el Consell de Castella i sobre els intendents (17) ens mostren que la presència de catalans a l'administració estatal durant els regnats de Felip V i Ferran VI va ser baixa.

Aquesta situació era criticada en la mesura del possible pels grans Ajuntaments, atès que la noblesa mitjana que els integrava veia perdre una possibilitat de millora al servei de l'Estat. El 1731 l'Ajuntament de Saragossa proposà la creació en el Consell de Castella d'una sala específica per a la Corona d'Aragó, segurament amb la idea que se n'encarreguessin magistrats de la pròpia Corona. Aquesta proposta no fou seguida per l'Ajuntament de Barcelona. En canvi

- 8.- Janine FAYARD, *Les membres du Conseil de Castille à l'époque moderne 1621-1746*. Paris-Genève, 1979, p. 227. Traducció castellana, Madrid 1982.
- 9.- A.G.S. G.J. Llig. 814. Memorial de 22 de juny del 1715 al cardenal Giudice. Del 1715 al 1717 va ser conseller de guerra.
- 10.- Felix de Marimon i Tord, marquès de Cerdanyola des del 1690, havia estat regent de la Tresoreria del Principat de Catalunya. El 1683 va ser nomenat conseller de capa i espasa del Consell d'Aragó. Va morir a Madrid el 1721. Josep Pastors i Mora, altre conseller d'Aragó, va ser destinat al Consell d'Índies. Gildas BERNARD, *Le Secretariat et le Conseil Espagnol des Indes. 1700-1808*. Paris-Genève, 1971, p. 214.
- 11.- Sobre aquesta família, MOLAS RIBALTA, *Comerç i estructura social a Catalunya i València, als segles XVII i XVIII*. Barcelona, 1977, p. 207. Baltasar Prous, que el 1720 va obtenir la dignitat de cavaller, va ser regidor de l'Ajuntament de Barcelona del 1718 al 1758. Els Prous tenien familiars austracistes, com el jutge del l'Arxiduc, Rafael Llampilles i el notari Salvador Golorons i Prous.
- 12.- Sobre el personatge en l'àmbit lleidatà, Josep LLADONOSA, *Història de Lleida*, Tàrrrega, 1972, II, passim. Vegi's també Archivo Histórico Nacional. Consejos. Llig. 6.804, núm. 128 i 52.
- 13.- Com a conseller de Castella, FAYARD, op. cit., p. 91, nota 9. De la mateixa autora, vegi's l'article publicat a la revista "Hidalguía", núm. 168 (1981), p. 368. També A.G.S. Gracia y Justicia. Llig. 136.
- 14.- MOLAS RIBALTA, *Las Audiencias borbónicas de la Corona de Aragón*. "Estudis" (València), núm. 5 (1976), pp. 59-124; *Historia Social de la Administración*, pp. 126 i ss.
- 15.- MOLAS RIBALTA, *La Chancillería de Valladolid en el siglo XVIII. Apunte sociológico*. "Cuadernos de Investigación Histórica" (Madrid), núm. 3 (1979), pp. 231-258 e *Historia Social*, pp. 87-116.
- 16.- FERNANDEZ VEGA, Laura, *La Real Audiencia de Galicia, órgano de gobierno en el Antiguo Régimen*. 3 vols., La Coruña, 1987.
- 17.- D. OZANAM/F. ABAD: *Para una Historia de los intendentes españoles en el siglo XVIII*. Actas IV Simposio de Historia de la Administración. Alcalá de Henares, 1984, pp. 579 i ss.

el 1760, amb motiu del jurament de Carles III, els procuradors a Corts de les capitals dels quatre regnes de la Corona d'Aragó manifestaren una opinió comuna en el document, que ha estat qualificat per Moreu Rey com el Memorial de Greuges (18). Segons ells a la xarxa de tribunals de la Corona de Castella i Navarra, sobre més de 100 places de magistrats sols hi havia dos aragonesos i un valencià, mentre de 55 places de la corona d'Aragó, 35 estaven ocupades per forasters. Pel que fa als consells entre 69 "ministros de justicia" només hi havia un valencià en el consell de Castella (era Monsoriu i Castellví) i un aragonès en el d'Ordes (Ric i Ejea), així com dos alcaldes de cort. Els diputats demanaven que fossin naturals de la Corona d'Aragó sis dels consellers de Castella i dos dels camaristes o membres de la "Cámara". El 1768 l'advocat català Romà Rosell es referia a la conveniència d'acabar amb les discriminacions "nacionals", amb les "diferències odioses" (les paraules són d'ell mateix). Calia tenir "especial cuidado de que todos participen en proporción en los empleos (19).

Dos anys abans l'aristòcrata i militar aragonès comte d'Aranda, en prendre possessió de la presidència del Consell de Castella com a conseqüència dels avatars de la primavera del 1766, considerava necessari que en l'ampliació del Consell de Castella amb cinc noves places hi hagués un català: havia de ser natural del Principat i no pas un magistrat de l'Audiència (que podia ben fàcilment no ser-ho). Refermava el seu argument amb la conservació del Dret Civil català respectat pel decret de Nova Planta:

"Dos catalanes del tribunal de su provincia, porque siendo muchos, muy fundados y estudiosos los sugetos que aquel Principado produce, están tan desatendidos que son rarísimos los que hay en otros tribunales, y en el Consejo ninguno. Hace falta un ministro instruído de aquella municipalidad y criado en ella, por no equivaler, por lo singular de sus leyes civiles conservadas, el haber estado como ministro forastero en aquel tribunal, y ser de ley que el Consejo abrace de todas las provincias" (20).

En aquest article es comentaren alguns individus i llinatges catalans presents a l'administració central, durant el segle XVIII. Encara que es pugui trobar en el regnat de Carles III alguna millora envers la situació criticada el 1760, els grups de la Corona d'Aragó amb aspiracions a prosperar en el servei del rei no es consideraven satisfets. A començaments del segle XIX els Ajuntaments de València, Saragossa i Barcelona reivindicaren una vegada més la presència de magistrats nacionals a les Audiències dels respectius regnes (21). I en l'any crític del 1808 el mateix Ajuntament de Barcelona reclamava que les places del Consell de Castella haurien d'estar adjudicades proporcionalment a naturals dels diferents territoris de l'estat (22).

Catalans al Consell de Castella .

Els magistrats que ingressaren en el Consell de Castella durant la guerra de Successió fundaren nissagues de servidors de l'Estat, encara que no pas tots es mantingueren en el nivell dels seus pares. Ametller va obtenir el títol de Noble del Principat de Catalunya el 1716 (23). Un

18.- Barcelona, 1968.

19.- ROMA ROSSELL, *Las señales de la felicidad de España*. Madrid, 1768, columna, 2, IV. És curiosa la comparança que estableix l'autor amb la integració d'Hongria dins la monarquia de Maria Teresa. "La oposición entre úngaros y alemanes se consideró por siglos enteros irremediable, hasta que la Emperatriz Reyna, con el ayre de confianza con que presentó el Archiduque a los Estados vestido a la úngara... selló la unión perpetua de los ánimos".

20.- A.G.S. G.J. Llg. 130. MOLAS; *Historia*, 131.

21.- MOLAS, 130.

22.- Ernest Lluch, *La Catalunya del segle XVIII i la lluita contra l'absolutisme centralista*. Recerques, núm. 1 (1970), p. 38.

23.- A.H.N. *Catálogo de Hidalguías*. Madrid, 1920, p. 10.

dels seus fills, Josep, va ser magistrat de l'Audiència de Catalunya del 1723 al 1762. L'altre fill, Oleguer, va ser des del 1718 de l'Ajuntament de Barcelona.

La família Portell constitueix un exemple de servei a la monarquia que culmina amb el regnat de Felip V per decaure després. Francesc Portell pertanyia a una família de "burgesos honorats" de Mataró, fidels a Felip IV durant la guerra dels Segadors (24). Després d'haver estat catedràtic de la Universitat de Barcelona, va ingressar el 1685 a la Reial Audiència, on va intervenir en el càstig dels dirigents "gorretes" (25). El 1678 obtingué la condició de cavaller i el 1690 la de Noble (26). A les Corts del 1701, ensems amb el marquès de Cerdanyola es distingí per la defensa dels interessos reials (27) i a continuació fou nomenat fiscal del Consell d'Aragó. Ascendí a regent del mateix consell el 1706 i com a conseqüència de la supressió del consell el juliol del 1707 esdevingué conseller de Castella. Sembla que va realitzar una gestió en favor de Catalunya el 1713 (28). Encara el 1714, en virtut de les reformes de Macanaz va ser nomenat un dels nous presidents del Consell de Castella i va morir en l'exercici d'aquest càrrec a Madrid el març del 1715 (29).

Portell deixava quatre fills barons, dos dels quals eren eclesiàstics: Jaume, abat a Orense, i Antoni, monjo a Ripoll. Jaume havia estat proposat el 1710 pel duc de Medinaceli (i Cardona) per l'abadia de Sant Vicenç d'aquesta població, càrrec del qual va prendre possessió el 1716 i l'ocupà fins a la seva mort, el 1729 (30).

Un tercer fill, Francesc Portell i Font, va seguir la carrera del seu pare a l'administració central. Macanaz el va proposar per alcalde del crim de l'Audiència de València (31). El 1714 va ser nomenat Jutge d'Obres i Boscos, però segurament per la mort del seu pare, o com a conseqüència del fracàs de les reformes de Macanaz, va romandre estancat en aquesta posició durant 16 anys. El 1730 va presentar un memorial sol·licitant la concessió d'una plaça en els consells d'Índies o d'Ordres militars (32). El 1731 va ser nomenat alcalde de casa i cort, el 1734 fiscal del Consell de Castella, i el 1737 conseller de ple dret. Morí solter el 1741 (33).

Encara quedava un Portell, Joan Miquel, el qual serví també el monarca però en un nivell inferior i fonamentalment dins el Principat. El 1735 era alcalde major de Vilafranca, i el 1742 corregidor de Cervera, on va participar activament a les trifulques universitàries: després va ser corregidor de Terol. El 1738 va aspirar al càrrec d'arxiver reial de la Corona d'Aragó (34). El 1741 va obtenir una plaça de regidor supernumerari de l'Ajuntament de Barcelona amb caràcter vitalici

24.- MOLAS, *La nobleza del corregimiento de Mataró en 1830*, a l'Anuario de Historia económica y social", III. Madrid, 1975, p. 489.

25.- Biblioteca Nacional. Madrid, Mss. 1927, fols. 131-135.

26.- MORALES ROCA, *Próceres*, II, 47.

27.- FELIU DE LA PENYA, *Anales de Catalunya*. Barcelona, 1709, III, 495-511. Sobre l'etapa final del Consell d'Aragó. A.G.S. Estat, Llibre 581.

28.- SOLDEVILA, F.: *Historia de Catalunya*, Barcelona, 1962, II, 1124. SAN- PERE I MIQUEL, *Fin de la nación catalana*. Barcelona, 1905. 70-71, i aquest segons les "Narraciones Históricas" de Castellví.

29.- FAYARD, "Hidalguía", núm. 165, p. 182. Portell era l'únic membre del Consell de Castella que tenia bones relacions amb Macanaz. MARTIN GAITE. *Macanaz, otro paciente de la Inquisición*. Madrid, 1975, p. 161.

30.- Francisco de ZAMORA, *Diario de los viajes hechos en Cataluña*. Barcelona, 1973; pp. 134-135.

31.- A.G.S. G.J. Llg. 133. Muy buen letrado y quien lleva el trabajo del estudio de su padre". El 1710 Macanaz havia proposat que el pare Portell fos nomenat president de l'aleshores (fins 1716) "Chancillería" de València, en comptes del col·legial major Pedro Colón de Larreátegui

32.- A.G.S. G.J, Llg. 141.

33.- J. FAYARD, "Hidalguía" núm. 168 (1981), pp. 879-880.

34.- A.C.A. Audiència. Vol. 161, f. 210 v. Havia estudiat filosofia a Barcelona i lleis a Alcalà. "Es hijo de D. Francisco Portell, que murió consejero de Castilla, dexando tantos créditos de gran vasallo y ministro de Vuestra Magestad, y llenando de honor y mérito a la familia. Su padre ejerció la plaza... del Consejo de Aragón después de haver servido muchos años con el mayor crédito en la Real Audiencia de este Principado, en los consejos de Cruzada y Real de Castilla".

per ell i el seu primogènit. El 1742 esdevingué regidor numerari i el 1743 nomenà un tinent o substitut (35). El 1753 demanà la confirmació del privilegi pel seu fill, Josep Francesc de Portell i Peyri (36). Aquest, que era des del 1756 membre de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, esdevingué el 1761 tinent de regidor i el 1763 regidor vitalici de l'Ajuntament. El 1777 va obtenir una còdula de preeminències per tal de no haver d'assistir a l'Ajuntament i que pogués fer-ho el seu fill Joan Josep de Portell i de Cancer. Va fer testament el 1774 disposant la seva sepultura en el convent del Carme de Barcelona "en lo vas propi de la casa Portell" (37). A aquestes alçades el cognom de Portell ja era considerat de "noblesa notòria" a l'hora d'enllaçar amb famílies de cavallers de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem.

La família Portell ens introdueix en una xarxa molt atapeïda de relacions familiars entre magistrats. Francesc Portell era cunyat d'Esteve Serra i Vileta, ciutadà honrat (1689) i doctor en dret, el qual va ser sota Carles II conseller en cap de Barcelona (1695) i diputat reial de la Generalitat (1692-1695), abans de ser un dels 16 administradors de la ciutat de Barcelona el 1714 i regidor del 1718 fins al 1732 (38). Serra Vileta, que era fill del mercader Lleonart Serra, un dels ferrenys opositors a la política reial el 1640, va obtenir el 1728 la dignitat de Noble del Principat (39).

Un dels fills d'Esteve Serra i de Maria Portell va ser Francesc Serra i Portell, abat de Sant Salvador de Breda i de Sant Cugat del Vallès, i autor d'un "Tractatus de essentia et attributibus Dei" (40). El seu germà, Antoni Serra i Portell, va ser advocat de la ciutat de Barcelona (1718) i magistrat de l'Audiència (1733-1760). En informar de la seva mort el 1760 al governador del Consell de Castella, el capità general marquès de la Mina el qualificava de "ministro antiguo" y de los escogidos de esta Audiencia". El regent de l'Audiència Isidro de la Hoz el descrivia, a més, com

"ministro nacional togado de esta Audiencia, sujeto muy estimado por su justificación, literatura, juicio legal, conducta y demás prendas que a todos le hacían recomendable" (41).

En un memorial presentat per Serra Portell s'insistia en les relacions familiars: era fill d'un regidor, nebot del conseller Portell i gendre del conseller d'hisenda Melcior Prous (42). La importància de les vinculacions familiars se'ns palesa altra vegada en una família d'alts magistrats relacionats amb els anteriors, que va servir la monarquia al llarg de tot el segle durant tres generacions: la dels Güell.

35.- FLUVIA, *Indice de cargos y empleos del antiguo Ayuntamiento de Barcelona*. "Documentos y Estudios", XIII (1964), pp. 203 i 205.

36.- A.C.A. Aud. Vol. 474. Consultes de 1753, fols. 172-173.

37.- Testament a A.H.P.B., Ignaci Claramunt i Gavarró. 1er. Llibre de Testament Obert el 25 desembre de 1780.

38.- MERCADER RIBA, *Felip V i Catalunya*. Barcelona, 1968, pp. 87-92. 350-351. El Testament d'Esteve Serra Vileta a A.H.P.B. Josep Francesc Fontana, 2 agost 1729. Un Antoni Serra Vileta havia estat membre de l'Acadèmia dels Desconfiats.

39.- A.H.N. Consejos. Llg. 18. 671, núm. 24.

40.- Biblioteca Universitària de Barcelona. Mss. 1631.

41.- A.H.N. Consejos. Ll. 18. 515. A.G.S. G.J. Ll. 590. "Uno de los abogados más antiguos y de más crédito". En canvi; a la correspondència de FINESTRES l'afer es menciona en relació amb l'expectació dels aspirants a ocupar el càrrec.

Josep Güell i Soler, doctor en drets, era fill d'un burgès honrat de Vilafranca i estava casat amb la filla d'un ciutadà honrat i escrivà de la ciutat de Barcelona. Güell va ser des del 1695 jutge de l'Audiència i un dels perseguits -ensems amb Melcior Prous- en produir-se el triomf dels austracistes (43). Felip V el nomenà conseller d'hisenda i com a tal morí a Burgos el 1706 durant l'ocupació austracista de Madrid. El fill Josep Ventura Güell i Trelles, catedràtic de la Universitat de Barcelona, seguí el pare a Castella i inicià una carrera al servei de l'estat. El 1710 va ser nomenat jutge a la ciutat de Lleida (44), on més endavant fou subdelegat de la Intendència. Del 1716 al 1731 fou magistrat de l'Audiència (45) i va destacar en la repressió de les partides austracistes de les muntanyes de Prades (1715) i en la mort del Ros de Ribaraja (1719). Mentrestant el seu germà, Antoni de Güell i Trelles, que havia seguit la carrera militar, s'incorporava el 1718 a l'Ajuntament de Barcelona com regidor en classe de nobles (els germans Güell havien assolit aquest particular títol dins l'estament militar el 1712). Així s'iniciava una presència de cent anys de la família Güell a l'Ajuntament de Barcelona. El 1741 Antoni de Güell i Trelles va obtenir l'herència del càrrec de regidor. El 1754 residia a Madrid i des d'allí va negociar, mitjançant el seu parent, el regidor Baltasar Prous, el seu matrimoni amb la filla de l'oidor Serra i Portell. A la seva mort la regiduria va passar a la seva muller Teresa Serra i Prous (46).

Ventura Güell presentava entre els seus mèrits el d'haver tallat l'oposició dels eclesiàstics al pagament del cadastre (47). Aquest servei li va valer la designació de conseller d'hisenda el 1731. El 1733 va ser nomenat membre de la Junta general de comerç i moneda. El 1735 era designat per ocupar un nou càrrec creat expressament i que li obria les portes del Consell de Castella, el de fiscal de la "Cámara" de Castella, nomenat per desenvolupar una política regalista (48). Durant la crisi de la hisenda del 1739 va ser nomenat governador interí del Consell d'Hisenda i secretari d'Estat del mateix ram (49).

A partir del 1740 Güell va formar part de la "Cámara" de Castella fins a la seva mort el 28 de gener del 1749. També va ser membre de diverses juntes, especialment les relatives a la política fiscal com les de "Baldíos y Arbitrios", la de "medios", i l'encarregada d'establir el cadastre a Castella (50). També va tenir un paper important com a "protector" de la Universitat de Cervera del 1740 al 1748 (51). Ventura Güell fou possiblement un dels catalans que arribà a més enlairats càrrecs de govern dins l'administració borbònica (51b).

42.- A.G.S. G.J. Llg. 1720.

43.- A.C.A. Consell d'Aragó. Llg. 226, 49; A.G.S., G.J. Llg. 150 Memorial.

44.- A.H.N. Consejos. Leg. 6806. A. núm. 28. Reial decret de 2 de maig del 1770.

45.- PEREZ SAMPER, a *Historia Social*, 237.

46.- Armand de FLUVIA, Cit. passim. A.H.P.B. Antonio Comelles Major, *Capitulacions Matrimonials*, 44, 12 maig 1754.

47.- A.G.S. G.J. Llig. 150. "Logró poder embarazar las turbaciones que se hubieran necesariamente seguido en la paga del catastro eclesiástico por el fomento que tenía.

48.- ESCOLANO DE ARRIETA, *Práctica del Consejo Real*. Madrid, 1796, I, 19-21. "Creación de la Fiscalía de la Cámara de Castilla para D. Juan Ventura Huel" (sic). "Un fiscal que con plaza jurada desde luego en el Consejo y con el sueldo de los demás en él, tenga su asistencia en la Cámara y conozca y atienda... en las materias y negocios... de ... Real Patrimonio y derechos", 6 agost 1735.. AHN. Consejos. Llibre 736, fols. 152-156. A.G.S. G.J. Llg. 815; FAYARD, 165.

49.- A.H.N. Consejos. Libros de plazas, 736, fol. 245-247. J.A. ESCUDERO: *Los orígenes del Consejo de Ministros en España*, Madrid, 1979. I, 107, núm. 24.

50.- Reial Decret de 10 d'octubre del 1749. Citat per CARRERAPUJAL, *Historia de la economía española*. Madrid, 1943, III, 319-320.

51.- RUBIO BORRAS, *Historia de la Real y Pontificia Universidad de Cervera*. Barcelona, 1915-1916, Cap. VII. També Miquel BATLLORI, *Galeria de personalges*. Barcelona, 1975, p. 11, per la correspondència amb Maians.

51b. Rafael OLAECHEA el cita com ensenadista i "anticarvajalista". Vid. les Actes del col.loqui. *La época de Fernando VI*. Oviedo, 1981, p. 201.

Ventura Güell es preocupà per la carrera dels seus fills. Manuel Güell i Serra va obtenir el 1745 un benefici eclesiàstic a Màlaga. Del 1746 al 1778 fou un dels funcionaris del tribunal de la Inquisició a Barcelona. Va ser també tresorer del capítol de la catedral fins a la seva mort el 1786 (52). El seu germà, Josep Güell i Serra, seguí la carrera del seu pare, amb un èxit relatiu. Estudià a Salamanca, va obtenir el grau de batxiller en lleis a Gandia (1737) i el 1739 va ingressar en el col·legi major de Sant Ildefons d'Alcalá d'Henares. El seu pare va intentar que se li concedís la provisió futura de la primera plaça de la Sala del Crim que hi hagués vacant a l'Audiència de Catalunya. Encara que el cardenal Molina, governador del Consell de Castella, era oposat a la concessió de "futures" va fer una excepció en favor de Güell i Serra (53). Aquest va ser nomenat el 1743 fiscal de l'Audiència de Barcelona, el 1749 oïdor de la "Chancillería" de Valladolid, el 1752 alcalde de casa i cort i el 1767 conseller d'hisenda, com el seu pare, essent aquest el màxim càrrec que va obtenir. El 1789, ja a la fi de la seva vida, va ser nomenat conseller de Castella honorari. A més des del 1774 fins al 1791 va ser ministre tocat de la Junta de comerç i moneda, càrrec que també havia tingut el seu pare (54).

Güell i Serra representa el model de funcionari d'origen català que desenvolupà la vida pública social i familiar fora de Catalunya. El 1749, als 31 anys d'edat va casar-se amb Juana Maria de la Encina, filla d'un col·lega del seu pare, Juan de la Encina, membre dels Consells d'Hisenda i de Castella i de la Junta general de comerç (55). Fill d'aquest matrimoni va ser Juan Ignacio de Güell y de la Encina, nat a Madrid el 1757, que va ser membre de la Comptaduria Major d'Hisenda. El 1790 va esdevenir cavaller de l'orde de Carles III (56). Entre els seus testimonis figuraven tres consellers d'Hisenda i dos de Castella. També va ser cavaller de l'orde de Carles III el fill de Güell i de la Encina, José de Güell i Ferrari de la Cerda y Léciva (1817) (57).

Si bé els descendents de Güell i Serra s'establiren a Madrid i enllaçaren amb famílies de funcionaris procedents de diverses regions, conservaren la plaça de regidors de l'Ajuntament de Barcelona. Josep Güell i Serra la va obtenir el 1770 per renúncia de la seva tia Maria Teresa Prous, i la va fer servir per un tinent. La regiduria va passar a Juan Ignacio Güell i de la Encina el 1792 i a José Güell i de la Encina el 1792 i a José Güell i Ferrari el 1817 (58).

Un cas especial és el de Josep Francesc d'Alós, magistrat de l'Audiència de Catalunya, que del 1741 al 1742 va ser alcalde de "casa y corte". El 1742 va ser nomenat regent de l'Audiència de Catalunya, però de fet va romandre molt de temps a Madrid, encarregat de comissions especials. El 1746 va rebre el títol de marquès de Puertonuevo. El 1749 fou nomenat membre de la Junta de la contribució única a Castella, ensem amb Ventura Güell i el president de Castella, que era aleshores el mateix bisbe de Barcelona, Díaz Santos Bullón. Al mateix temps va rebre Puertonuevo la dignitat honorària de conseller de Castella. Seguia a Madrid el 1754; en produir-se la caiguda d'Ensenada, Finestres va comentar que amb el canvi de govern Puertonuevo tornaria

52.- FAYARD, 330. A.H.N. *Catálogo de las informaciones genealógicas de pretendientes a cargos del Santo Oficio*. Valladolid, 1928, p. 164. Sobre el benefici a Màlaga, A.G.S. G.J. Lib. 298. Per la seva mort vegi's el *Calaix de Sastre* del baró de Maldà, I, Barcelona, 1987, p. 159.

53.- A.G.S. G.J. Llg. 149. Ventura Güell denunciava davant una sol·licitud similar "los graves perjuicios que ocasionaron las futuras".

54.- A.H.N. Consejos. Llibre de places, 739, fol. 334.

55.- Sobre Juan Ignacio de la Encina, FAYARD, "Hidalguía", núm. 168 (1981), p. 887, FAYARD, 1979, 377-378, sobre el matrimoni Güell/de la Encina. CADENAS VICENT, V., *Caballeros de la Orden de Santiago. Siglo XVIII*. T. III, Madrid, 1978, núm. 787, cavaller de l'orde de Santiago. 1735, ensem amb el seu fill Vicenç. Era fill de Juan Alfonso de la Encina, regidor perpetu de Huete.

56.- CADENAS VICENT, *Caballeros de Carlos III*, VI, Madrid, 1984, 23-24. A.H.N. Estat. Carles III, expdt. 428.

57.- A.H.N. Carles III, núm. 1297. Güell y ... (?) ... havia nascut el 1785.

58.- FLUVIA, *Indices*, 235-236, 260.

a Barcelona, ja que possiblement es deixaria de banda el projecte del cadastre. Sabem que no ser així i Puertonuevo va morir a Madrid el 1757. Se'l venia a considerar com si fos conseller de Castella (58b).

Els consellers de Carles III

Fins aquí hem parlat dels descendents dels catalans consellers de Felip V. Ara considerem els consellers de Castella nomenats per Carles III. En les crítiques circumstàncies del 1766 dos dels magistrats catalans de l'Audiència foren avaluats pel seu ascens directe al Consell de Castella. L'opinió del fiscal del Consell, Campomanes, fou desfavorable a l'oïdor Ramon de Ferran, possiblement per la seva inclinació a la Companyia de Jesús (59). L'elegit per Campomanes fou un altre magistrat de l'Audiència, proposat en segon lloc: Jacint Tudó.

L'evolució social de la família Tudó al llarg de més d'unacentúria és sumament il·lustrativa. En 1684 Jacint Tudó era un botiguer de draps, fill d'un pagès de Montmancu, que havia d'establir una concòrdia amb els seus creditors. Durant la guerra de Successió fou partidari de Felip V i posteriorment va rebre el càrrec de cònsol mercader de la Llotja (1724-1736) (60). El seu fill Joan Tudó i Romanyà fou doctor en dret i el 1748 obtingué -ja amb caràcter pòstum- un títol de cavaller (61).

Jacint Tudó i Alemany, fill de l'anterior, ofereix una trajectòria educativa ja allunyada dels nivells de la petita burgesia originaris de la família. Va estudiar tres anys al col·legi de Cordelles a Barcelona i sis de lleis a Cervera on va obtenir els graus de llicenciat i doctor en dret (1741). Durant nou anys, va exercir d'advocat. Va entrar en la carrera pública amb l'important nomenament d'alcalde major criminal de la ciutat de Barcelona el 1750. Passat el trienni preceptiu li fou prorrogat el nomenament dues vegades, comptant amb l'aprovació de les autoritats militars (62). El 1758 fou ascendit a alcalde major civil, i en el mateix any fou inclòs en una consulta, bé que en tercer lloc, per una plaça de jutge del crim de l'Audiència (63). El 1760 va sol·licitar els honors del mateix tribunal. El 1762 va assolir el nomenament d'alcalde del crim i el mateix any ja era ascendit a oïdor. Només quatre anys després era nomenat pel Consell de Castella. Era el primer català que es nomenava en molts anys. No va poder disfrutar gaire del càrrec, ja que va morir repentinament el 1773.

58b. PEREZ SAMPER, *La familia Alós. Una dinastia catalana al servicio del estado* a "Cuadernos de Investigación Histórica" nº 6 (1985), pp. 195-240. A.H.N. Consejos. Llibre 737, fol. 199. Conseller de Castella honorari.

59.- Ramon de Ferran i Biosca va ser membre de l'Audiència del 1749 al 1768. A.G.S., G.J. Llig. 149. El 1746 havia obtingut la dignitat de "Noble". A.N.N. Consejos. Llig. 18.671 núm. 2. El seu fill Bonaventura de Ferran, acadèmic de Bones Lletres (1751) i Catedràtic de Cervera (1752), va ser magistrat de l'Audiència de Mallorca del 1761 al 1768 i de Catalunya del 1768 al 1806. Sobre la incorporació possible de Ferran al Consell de Castella, vegeu's A.G.S. G.J. Llig. 159. Campomanes a Roda, 3 d'agost del 1766. Campomanes desqualificava Ferran per ser massa gran i tenir algunes "connexions de partit".

60.- MOLAS, *Comerç i estructura social...*, 227-228.

61.- A.H.N. Consejos. Llig. 18.661 núm. 12. Joan Tudó figura com a senyor de Vilardida, població on la casa Tudó era coneguda com el castell. El memorial al·lega els mèrits polítics de Jacint Tudó durant la guerra de Successió. El testament de Joan Tudó i Romanyà a A.H.P.B, Fèlix Campllonch, 1er., *Librum Test.* 63-66, 21 maig 1746.

62.- A.G.S. G.J., 820 "Relación de méritos, servicios y actos literarios del doctor don Jacinto Tudó" (1757). Parlava de l'escut d'armes de la família, silenciant-ne, però, la data recent de concessió.

63.- *Ibid* 156. Consultes de 22 de febrer i 10 de juny del 1758. Tudó anava proposat en primer lloc per alcalde major de la ciutat de Barcelona, però només en tercer lloc per alcalde del crim de l'Audiència. Informava en favor seu el conseller Pedro Colón de Larreátegui, que havia estat magistrat de l'Audiència de Catalunya: "persona bien nacida, de prendas cabales, sus créditos y literatura eran apreciables como también su porte".

També en el cas de Tudó trobem una bona xarxa familiar. El seu fill Francesc Antoni Tudó figura entre 1767 i 1773 com estudiant de la Universitat d'Alcalà (63b). Tant bon punt va morir el conseller Tudó, la seva vídua Teresa de Peaguda va escriure al comte d'Aranda, president del Consell de Castella i al ministre de gràcia i justícia, Manuel de Roda, demanant pel seu fill el nomenament de magistrat supernumerari de l'Audiència de Catalunya o quelcom de similar (64). Encara que el rei va ordenar que se'l tingués present, no va ser nomenat fins al 1785 magistrat de l'Audiència de Catalunya. Va ser un personatge controvertit, molt criticat i a la fi depositat (65) durant la guerra del francès (65). Però també va ser membre de l'Acadèmia de Bones Lletres (1792) on va pronunciar, en castellà, un discurs de lloança de la llengua catalana (66). Encara una altra branca de la família Tudó tingué la seva influència en els cercles polítics de la monarquia. Antoni de Tudó i Alemany, germà del conseller de Castella, va seguir la carrera de les armes i va arribar a ser governador del "Real Sitio" del Buen Retiro. Va ser el pare de la famosa Pepita Tudó, l'amant de Godoy, convertida el 1807 en la comtessa de Castilliofiel.

Durant el regnat de Carles III només es va nomenar un altre català conseller de Castella. Pertanyia també a una família de catedràtics i magistrats. Josep Martínez, doctor en drets (67), era catedràtic de la Universitat de Barcelona i va ser un dels primers de la Universitat de Cervera. Del 1725 al 1735 va ser fiscal de l'Audiència de Mallorca i del 1735 fins a la seva mort el 1742, oïdor de la "Chancillería" de Valladolid (67). Un dels seus fills, Antoni Martínez Pons és conegut per haver estat rector del col·legi de Sant Climent de Bolònia (68). L'altre, Josep, va estudiar i ensenyar a Cervera on va mantenir una bona amistat amb Finestres, llevat d'un incident el 1745 (69). Josep Martínez de Pons va iniciar la carrera de magistrat com assessor tocat de l'illa d'Eivissa. El 1751 fou nomenat alcalde del crim de l'Audiència de Barcelona i el 1760 ascendí a oïdor (70). El 1763 va enviar a Compomanes un tractat en llatí sobre el tema de la contribució

- 63b. RUJULA, *Indice colegiales San Ildefonso Alcalá*, Madrid, 1946, pp. 836-837. A.H.N. Universitats, Llg. 70-129. Per la informació genealògica veiem que el conseller Tudó havia enllaçat amb famílies de la noblesa de Castella i entre d'altres amb els Encina de Huete, parents dels Guell.
- 64.- AGS. GJ Llg. 161. El memorial acaba amb una nota manuscrita d'escriptura irregular de la pròpia vídua Tudó. S'acompanya un imprès amb els "Títulos de Letras y actos positivos del bachiller don Francisco Tudó, natural de Barcelona, profesor de la facultad de cánones de esta Universidad (Alcalá) en la que tiene el grado de bachiller". El 1775 fou inclòs en tercer lloc en una consulta, amb menció dels mèrits paterns. "Es hijo de D. Jacinto Tudó, ministro que fue del Consejo, y asesor del de guerra, y tuvo muchas comisiones del Real Servicio".
- 65.- A.H.N. Arxiu Ministeri de Justícia. Lg. 4714 núm. 6681. PEREZ SAMPER, *La Real Audiencia de Cataluña durante la Guerra de la Independencia*. "Pedralbes. Revista d'Història Moderna", núm. 2 (1982), p. 195.
- 66.- Antoni COMAS, *Historia de la Literatura Catalana* Volum 4, Barcelona, 1964, p. 103.
- 67.- A.H.P.B. Notari Josep Brossa, Capitulacions Matrimonials, 15 febrer 1710. Josep Martínez Doctor en Drets, amb Magdalena Pons i Guarro El nuvi era fill d'Agustí Martínez. Vid. MOLAS, Comerç, 246-247. La núvia era filla del notari Pere Pons i de Mariangels Guarro, pertanyent aquesta darrera a una família de negociants de Mataró. 67b. F. VILLA, *Reseña histórica... de la Universitat de Cervera*, 1923, pp. 25, 38 i 105.
- 68.- Manuel PELAEZ, *Antonio Martínez Pons y el Colegio de España a "El Cardenal Albormoz y el Colegio de España"*, Bolonia, 1979, 595; Antonio PEREZ MARTIN, *Proles Aegidiana*, Bolònia, 1979, III, núm. 1255. A Bolònia estudià també un cosí de Martínez Pons, Pere Martí Pons i Massana, que a vegades és citat com a Pere Martínez. *Ibidem* pp. 1651-1654. També havia estudiat a Cervera i el 1776 fou magistrat de l'Audiència de Barcelona. És citat a l'*Epistolari* de Finestres.
- 69.- Suplement a l'*Epistolari* de Finestres a cura de Miquel BATI.LORI, Barcelona, 1969, document 1289. Finestres el considerarà responsable de la seva detenció pel canceller Alós. Però Martínez Pons és ben citat en la correspondència Finestres, per durant gairebé 50 anys.
- 70.- A.H.N. Consejos. Llg. 6.838/23. A.G.S. G.J. Llg. 152. Informe del marquès de Puerotonuevo. G.J. Llg. 157. 4 febrer 1760. El bisbe de Barcelona informa: "literatura más que mediana, buen juicio, aplicado, aunque lento y de buena conducta". La felicitació de Finestres a *Epistolari* II, 694. "Mejor estará en Sala civil que criminal porque es algo fogoso".

única (71). El 1770 fou designat regent de l'Audiència de Sevilla (72). L'any següent va passar a Valladolid com president de la "Chancillería" (el primer i únic català que va ocupar aquest càrrec). Allí, el 10 de maig del 1772 se li van imposar les insignies de l'orde de Carles III que li havien estat concedides (73). El 1774 va ser nomenat conseller de Castella (74). Posteriorment se li van concedir els honors i el sou de membre de la "Cámara".

Durant el regnat de Carles IV va arribar al Consell de Castella el vigatà Domènec Codina, descendent d'una família noble de Vic, que a desgrat dels antecedents austracistes va obtenir el 1781 el privilegi de Noble. Codina va oposar a càtedres i canongies dins i fora de Catalunya. El 1774 va obtenir un càrrec a la Nunciatura. El 1791 va ser nomenat alcalde de Casa i Cort. L'any següent fou l'encarregat de procedir a la detenció del comte de Floridablanca. Tot seguit entrà en el Consell de Castella en lloc de Marià Colón de Larreátegui, partidari del ministre caigut. El 1799 ocupà el càrrec de fiscal de la Cámara i intervingué en la política desamortitzadora. A principis del segle XIX fou jubilat amb honors. El 1793 havia obtingut la dignitat de cavaller de l'orde de Carles III, la qual fou conferida també en el 1797 al seu germà Narcís que havia seguit la carrera d'enginyer militar. Després de la caiguda de Godoy el 1808, Codina va recuperar el càrrec de conseller de Castella, bé que el descapdellament de la guerra li va impedir traslladar-se a Madrid. Fou elegit el 1810 diputat suplent a les Corts de Cadis, però el capità general O'Donnell l'empresonà, acusant-lo d'haver induït el seu germà a rendir la plaça de Lleida (75).

A més dels consellers de Castella trobem catalans en consells i altres organismes de l'administració central. Un exemple d'arrelament a la burocràcia de la cort ve representat per la descendència del mercader Josep Aparici (76). El 1747 el seu fill Francesc Aparici va aconseguir un títol pòstum de cavaller "en cabeza de su difunto padre" (77). Francesc Aparici va ser oïdor de l'Audiència de Catalunya del 1752 al 1762. El seu germà Josep Ignasi, nascut a Barcelona el 1694, es va integrar en la burocràcia castellana. Va ser oficial segon de la Casa de Contractació de Sevilla i després comptador general de la hisenda de l'infant D. Lluís, aleshores cardenal de Toledo. Va ser autor d'una obra titulada "Norte fijo y prontuario seguro... del valor de las monedas de España". Va viure i morir a Madrid (1778). Seria fill seu Lluís Antoni Aparici Alvarez de Miranda, autor d'una obra miscel·lànea de geografia i història escrita el 1770 (78). Un germà d'aquest, Pere Aparici i Alvarez, nascut ja a Madrid el 1739, va ser oficial de la secretaria d'Índies i va tenir un paper important com Director d'Hisenda de les Índies (1794). Va pertànyer al Consell, primer en concepte d'honorari (1790) i després d'efectiu (1794) (79). El 1783 va ser nomenat

71.- Archivo Campomanes. 31-2. Li envia l'esquema de l'obra.

72.- A.G.S. G.J. Consulta de 23 d'abril del 1770. Proposat en primer lloc pel comte d'Aranda, AGUILAR PIÑAL, a *Historia de Sevilla. Siglo XVIII*. Sevilla, 1982, p. 67, el cita com Martínez Pérez.

73.- MARTÍN POSTIGO, *Los Presidentes de la Real Chancillería de Valladolid*. Valladolid, 1983, pp. 191-192.

74.- A.G.S. G.J. Consulta de 6 de juny del 1774. FINESTRES, *Epistolari*. Barcelona, 1933, documents 1119-1121.

75.- La família Codina havia format part sota els Austries de l'estament militar. MORALES ROCA, *Próceres*, I. 199. El 1781 els Codina aconseguiren la revalidació o nova concessió de la condició de cavallers que l'Arxiduc havia concedit al seu avi el 1706. A.H.N. Consejos. Llg. 18.674 núm. 15. El seu memorial de serveis a *Ibidem* Lg. 13.353/ núm. 2. Sobre el procés de Floridablanca, ORTEGA COSTA i GARCIA OSMÁ, *Relatos de jueces y escribanos*, Madrid, 1971, p. 70 i C. ALCAZAR, *España en 1792* a "Revista de Estudios Políticos", 1953, p. 117-118. El nomenament de conseller a A.H.N. Consejos, Llibre 740, f. 148. OLAECHEA, *Relaciones hispanoromanas*, Zaragoza, 1965, II, 565, CADENAS VICENT, *Caballeros Carlos III*, T. III, ns. 563-564. Sobre l'enginyer Narcís Codina, CAPEL, *Los ingenieros militares del siglo XVIII*. Barcelona, 1983, 114-115. Francesc Codina i Al vall va ser representant de Vic a la Junta Corregimental del 1794. El memorial de Codina el 1811 a B.C. Follets Bonsoms, núm. 1559.

76.- Sobre Aparici, MERCADER RIBA, *Felip V i Catalunya*, Barcelona, 1868, passim.

77.- A.H.N. Consejos Llig. 18.679/17.

78.- B.N. Mss. 2302. "Elementos de erudición en que se da una breve y cabal noticia de geografía, hidrografía, globos, blasón, chronologia, historia y sus tres tratados de fortificación marina y física experimental".

79.- BERNARD, *Le Secretariat*, p. 224, núm. 189; p. 233 núm. 37.

cavaller de l'orde de Carles III (80). El seu fill José Manuel Aparici i Prado també fou oficial de la secretaria d'Índies i el 1790 va ingressar a l'orde de Carles III. Des del 1757 els Aparici eren considerats membres de l'estat noble de la vila de Madrid i el 1805 van obtenir una declaració d'hidalguia a la "Chancillería" de Valladolid. Encara durant una generació va continuar la vinculació nobiliària dels Aparici de Madrid. José Aparici i Prado va ser el gendre de don Pantaleón de Beramendi, conseller d'Hisenda i membre de la Junta general de comerç. El 1833 rebren l'orde de Carles III dos cosins, Francisco Javier Aparici y Beramendi (81), i Pedro Aparici y Cia -aquest darrer nascut a Aranjuez-. El primer d'ells era administrador de correus a Sanlúcar de Barrameda i el segon "caballero de campo" del rei. Els càrrecs i dignitats dels Aparici madrilenys foren invocats pel seu llunyà parent barceloní Marià Alegre i Aparici quan va sol·licitar el 1796 el títol de baró de Castellet (82).

Encara que no sigui català en sentit estricte hem de mencionar el valencià de Castelló Manuel de Sisternes i Feliu, fiscal de l'Audiència de Catalunya del 1776 al 1779. I ho fem per diverses raons. En primer lloc per la seva vinculació amb la família Feliu de la Penya de Mataró, com a marit de la pubilla Ma. Teresa Feliu de la Penya (83). En segon lloc, per valor dels dictàmens que va emetre durant els 13 anys que va ocupar la fiscalia de l'Audiència (84). Sisternes va seguir una bona carrera burocràtica, que passant per la Sala d'Alcaldes de Casa i Cort (1779), el va portar a ocupar els importants càrrecs de fiscal del Consell (1786) i de la Cambra de Castella (1788) (85). Aleshores va publicar l'obra *Idea de una ley agraria española* (86). Els fills de Sisternes van estar presents a diferents nivells de l'administració. Vicent va ser regidor de l'Ajuntament de Barcelona (87). Joaquín va ser a principis del segle XIX, oïdor de les Audiències de Mallorca i de Galícia (88). Després de la Guerra del Francès va ser alcalde de Casa i Cort (1814) i membre del Consell de l'Almirantall (1815). Tots dos van ser cavallers de l'orde de Carles III (89).

L'administració territorial

A més dels juristes catalans que van arribar als consells de l'administració en podem citar d'altres, que no van acabar la seva carrera en un tribunal superior, sinó en una Audiència o "Chancillería". La majoria d'aquests casos se situen en el regnat de Carles III. Un d'ells va ser el català Joan Casamajor i Josa, advocat dels ducs de Medinaceli i Alba i fiscal de la cúria eclesiàstica de Barcelona. Segons Finestres, Casamajor era un intel·lectual que havia estudiat filosofia i teologia directament en els autors, afecionat a la poesia i a la història. Sota el nom de Casimiro Sanauja" va escriure el 1756 l'*Homerus dormitans*, un al·legat en favor de la jurisdicció episcopal enfront de la del monestir de St. Pere de les Puel·les. El 1758 va ingressar a l'Acadèmia de Bones Lletres i va escriure una composició poètica a la nova fortalesa de Sant Ferran de Figueres. El 1759 va redactar la Relació obsequiosa de la rebuda de Carles III a

80.- A.H.N. Estado. Carlos III, exp. 158. CADENAS VICENT, *Caballeros Carlos III*, I, 1979, 165-169.

81.- A.H.N. Carlos III, ns. 2176 i 424.

82.- A.H.N. Consejos. Llg. 20.073/130.

83.- MOLAS RIBALTA, *Societat i poder polític a Mataró. 1718-1808*. Barcelona, 1973, p. 52-53, i 186.

84.- LLUCH, Ernest, *La pràctica econòmica de la Il·lustració. El valencià Manuel Sisternes i Feliu i els dictàmens com a fiscal de l'Audiència de Catalunya*, a "Primer Congrés d'Història del País Valencià", III Edat Moderna, València, 1976, pp. 695-706.

85.- Sobre la fiscalia del Consell, ESCOLANO DE ARRIETA, 20. A.H.N. Consejos Llibre 739, fol. 300.

86.- Sobre la *Idea de Ley agraria*, PASTOR FUSTER, Biblioteca Valenciana, València, 1830, II, 123.

87.- FLUVIA, *Indice*, 245.

88.- A.H.N. Consejos. Llg. 13.361/núm. 78. Relació de mèrits.

89.- A.H.N. Estado. Carlos III, núm. 1889 (Vicenç), núm. 1671 (Joaquim). El 1795 i el 1816 respectivament.

Barcelona (90). En els anys següents va gestionar a Madrid, per compte dels gremis barcelonesos l'abolició de l'impost de la bolla.

A la capital es va relacionar amb Campomanes, al qual va fer arribar un "Discurso sobre la Amortización y su práctica en el Principado de Catalunya" (91). El 1766 va ser nomenat fiscal de l'Audiència de València on es va fer amic de Maians (92). Aquest va comentar un "Informe sobre el derecho de asilo en los templos" redactat per Casamajor en les seves funcions de fiscal (93). El 1772 va ser ascendit a oïdor i va morir en aquest càrrec 10 anys després.

Pels anys en què el fill del conseller Tudó estudiava a Alcalá, entre 1769 i 1772, es trobava a la mateixa universitat el català Josep Antoni Lafarga, fill d'un metge de cambra de Carles III. Lafarga va ser un dels testimonis adduïts per Tudó a les seves informacions genealògiques (94). Després va ingressar en el col·legi d'advocats de Madrid i a la Societat Econòmica. El 1777 va dedicar a Campomanes la traducció d'una obra italiana sobre viticultura. El 1784 va ser nomenat "alcalde de hijosdalgo" a Valladolid i el 1789 va ser ascendit a oïdor. El març del 1788 s'havia distingit amb motiu del desbordament del riu Esgueva. Serví a Valladolid fins a la jubilació, el 1803 (95).

Jordi Puig de Modolell va exercir durant anys funcions d'alcalde major a diferents ciutats catalanes. El 1767-68 el trobem amb el mateix càrrec a València. Va ser magistrat de l'Audiència de Barcelona del 1770 al 1783, i regent de l'Audiència de Mallorca des del 1783 al 1790. Altres catalans van exercir com alcaldes majors dins i fora del Principat. Alguns d'ells van arribar a ser magistrats de l'Audiència de Catalunya. Epifani de Fortuny, després de 20 anys d'alcalde major a diferents ciutats catalanes, va ser corregidor a Villena (1775) i alcalde major a Puerto de Santa María (1779) i Bujalance, abans d'assolir un lloc a l'Audiència de Catalunya el 1784 (97). El targarí Gaspar Jover i Terés després d'ocupar a Catalunya quatre alcaldies majors (Agramunt, 1761; Camprodon, 1766; Manresa, 1770; Lleida, 1775) va tenir el mateix càrrec a Osca (1780) i Xàtiva (1784). En 1788 era de tornada a Barcelona com alcalde major de la ciutat amb els honors de l'Audiència (98).

Joan Pau de Salvador i d'Aspra era un regidor de Vilafranca amb una bona tendència per l'enlairament en la jerarquia nobiliària. El 1753 va obtenir la dignitat de Noble i el 1768 va aspirar al títol de baró. Durant el regnat de Carles III va ocupar a diferents poblacions de Castella el càrrec de corregidor de capa i espasa (Hellín, 1764; Alcalá la Real, 1772). A Salamanca va intervenir en la reforma dels col·legis majors. Posteriorment va ser corregidor de València (1782) i de Múrcia. Sembla parent seu Manuel Aspra i Janer, nascut al Puerto de Santa María, cònsul d'Espanya a Nantes i cavaller de l'orde de Carles III (1788) (98 b).

91.- MOLAS RIBALTA, *Tres textos econòmics sobre la Catalunya il·lustrada*, a "Pedralbes. Revista d'Història Moderna", núm. 7 (1987).

92.- FINESTRES, *Epistolari*, Docs. 951, 1031, i 1036 i 1052. Casamajor va escriure un epígrama preliminar a la "Defensa de Witiza", de Maians, amb el pseudònim de Janus Faventinus.

93.- Biblioteca Universitària, València. Mss. 717, 262, pàgs.; comentat per MESTRE *Il·lustración y reforma de la Iglesia*, València, 1968, pp. 26 i 279.

94.- RÚJULA, 408, on és citat com natural d'Igualada. En canvi a les proves de Tudó i a la relació de mèrits (Consejos Llig. 13.381/30) apareix com natural de Tàrraga. Sobre el seu pare, Guadalupe ALBI, *El Protomedicato en la España Il·lustrada*. Valladolid, 1982, passim.

95.- A.G.S. G.J. Llig. 8-2. Informe sobre la "Chancillería" de Valladolid (1787). Per la inundació del 1788. *Diario Pinciano*. Edició facsímil, Valladolid, 1978, 1 de març i 8 de març del 1788.

96.- A.G.S. G.J. 161. Havia estat alcalde major de Girona i Balaguer.

97.- A.G.S. G.J. Llig. 161 i 163. PEREZ SAMPER, a "Pedralbes", núm. 2, cit. supra, p. 180.

98.- A.G.S. G.J. Ll. 164. Relació de mèrits. Llig. 823. Informes reservats.

98b. A.C.A. Aud. vol. 474, fol. 220. Els Aspra eren cavallers des del 1665 i els Salvador des del 1702. Vol. 808, fol. 149. Sol·licitud del títol de baró de Salvador. A.G.S. G.J. Llig. 161 i 820. SALA BALUST, *Visitas y reformas de los Colegios Mayores de Salamanca en tiempos de Carlos III*. Valladolid, 1958. SIMO SANTONJA, *Valencia en la época de los corregidores*. Valencia, 1975, p. 40. CADENAS VICENT, *Caballeros de Carlos III*, I, 240-242.

La major part d'aquests catalans van ocupar el càrrec d'alcaldes majors a ciutats de la Corona d'Aragó i d'Andalusia. Un d'aquests va ser l'igualadí (99) Josep Riera i Roger, que a més de la seva vila natal (1768) va ser alcalde major a Morella (1772), Tortosa (1775), Almeria (1782) i Mallorca (1782-1786). Durant la seva estada a l'illa va ser objecte de crítiques. El regent de l'Audiència -que era el català Jordi de Puig- i el bisbe el defensaven, mentre l'intendent (Jáudenes) el titllava de poc preparat, codiciós i amistançat (100). El 1792 era a Logronyo i el 1794 aspirava a la vara d'alcalde major de València. El 1798 va obtenir aquesta plaça i l'any següent se li van concedir els honors d'alcalde del crim de l'Audiència. El 1801 es va veure implicat en l'avalot contra les milícies. Davant l'oposició popular va sospendre el sorteig. Això li va valer -segons una sàtira popular- una jubilació sobtada.

“Al alcalde que manà/la supressió del sorteo per estar alborotat/li varen llevar la vara y per fi lo han chubilat/este es don Chusep Riera un molt famós català” (101).

Magistrats catalans a Amèrica

No van ser gaires els magistrats catalans que foren nomenats a les Audiències americanes (102), bé que alguns varen ocupar funcions importants. El primer de tots -com diria Ernest Lluch- va ser Frances Romà i Rosell (102 b), el defensor dels gremis de Barcelona, el propugnador d'un Advocat General del Públic, l'autor de “Las señales de la felicidad de España”. El 1769 va ser nomenat a proposta del comte d'Aranda, alcalde de la Sala d'*hijosdalgo* de la *Chancillería* de Valladolid. El president del tribunal, que era el català Martínez Pons, en feia un informe al ministre Roda. Segons aquest informe Romà era un bon criminalista, intel·ligent, estudiós, amb coneixements d'Història, però també ambiciós (103).

Aquest defensor de Catalunya contra l'absolutisme centralista, com se l'ha anomenat, va ser un dels dos magistrats, triats per Carles III per ocupar els nous càrrecs de regent de les Audiències americanes, creats arrel d'una reforma que volia assegurar el predomini dels europeus sobre els criollos a les Audiències d'ultramar. Com a regent de l'Audiència de Mèxic, Romà va exercir interinament de capità general el 1779. El 1782 va ser jubilat amb la meitat del salari i els honors del Consell d'Índies. Va romandre a Mèxic fins a la seva mort el 1784 (104).

També va culminar a Mèxic la carrera del barceloní Pere Catany, nomenat el 1778 oidor de l'Audiència de Santa Fe de Bogotà. Allí va destacar en la lluita contra l'alçament dels Comuneros del 1781. El 1783 va ser destinat a Santo Domingo; allí va arribar a ser degà i capità general interí. El 1803 passà a l'Audiència de Guadalajara com a regent i el 1806 va ocupar el

- 99.- TORRAS RIBE, *Els Municipis catalans de l'Antic Règim*. Barcelona 1983, pp. 176, 306 i 312. A.H.N. Consejos. Llig. 13.361/núms. 26 i 77.
- 100.- A.G.S. G.J. Llig. 823.
- 101.- A.H.N. Consejos. Llgs. 20.074/50. Arxiu Regne València. Reial Acord. 1798, fol. 1121; 1801, fols. 362, 688, 1319, B.N. Mss. 3905.
- 102.- BURKHOLDER, M.A. i CHANDLER, D.S. *De la impotencia a la autoridad. La corona española y las Audiencias en América*. México, 1984; *Biographical Dictionary of the Audiencia Ministers in the Americas. 1687- 1821*. West Port, 1984.
- 102b. Romà Rosell era fill d'un apotecari. La seva tia Eulàlia Romà li va deixar en el seu testament 200 lliures per ajudar-lo en els seus estudis. A.H.P.B. Notari Josep Francesc Fontana, 3er. Llibre de Testaments, fol. 19.
- 103.- A.G.S. G.J. Llig. 818. Les consultes de nomenament a Llig. 160 (18 gener 1769) i 161 (25 de gener del 1775).
- 104.- BURKHOLDER, Dictionary, 299-300; SOBERANES FERNANDEZ, *El estatuto del regente en la Audiencia de México*, a “Anuario de Estudios Americanos”, vol. 32 (1975), 415-59; CALDERON QUILJANO, *Los virreyes de Nueva España en el reinado de Carlos III*, Sevilla, 1967, I, 410; II, 23 i ss. 305.
- 105.- BURKHOLDER, *Ibid.*, 81.

mateix càrrec a l'Audiència de Mèxic. Com a tal va haver de fer front a les primeres dificultats de l'administració colonial. El 1809 va tenir la presidència del Comité de Seguretat Pública. El 1810 va deixar el càrrec (105).

A l'Amèrica del Sud hi trobem una família de Cervera, molt vinculada amb el servei reial: la família Moixó. Els Moixó eren membres de l'estament militar en el segle XVII i havien assolit el 1652 la dignitat de Noble (106). Marià de Moixó i Maranyosa, regidor de Cervera "en clase de noble" (el seu pare també havia estat regidor des del 1719) va ser el 1760 procurador a les Corts de Madrid i va rebre en recompensa el títol de baró de Juras Reales (107). La família Moixó estigué present en la vida de la Universitat de Cervera. Fill del primer baró de Juras Reales va ser ... (?) ... Maria Moixó de Francolí, catedràtic a Cervera, monjo a Sant Cugat del Vallès, historiador eclesiàstic, acadèmic de Bones Lletres, que pronuncia una allocució amb motiu de la visita de Carles IV. El 1804 va ser nomenat arquebisbe de Charcas, a l'alt Perú, on va dur a terme una notable tasca de publicista i etnògraf, amb l'obra titulada *Cartas mexicanas* (108). Si ens hem entretingut una mica en la figura d'aquest prelat és perquè no fou l'únic Moixó a l'Amèrica del Sud. El seu germà Antoni Josep, Catedràtic de Cervera, va ser nomenat el 1803 fiscal de l'Audiència de Xile, càrrec en el qual va romandre fins a la seva mort el 1810. El fill d'aquest Lluís Maria de Moixó (y López Fuertes), doctor per Cervera, va seguir el seu pare a Xile, i fou nomenat pel seu oncle vicari general de l'arquebisbe de Charcas. El 1810 va succeir el seu pare (pràctica irregular) en la plaça de fiscal de l'Audiència de Xile i el 1811 fou pres pels insurgents (109). Tornat a Espanya seguí la carrera de magistrat i milità en el carlisme. Fou el tercer baró de Juras Reales. El 1828 va publicar a Barcelona l'obra del seu oncle amb el títol de "Entretenimientos de un prisionero en las provincias del Río de la Plata".

També va viure la lluita de l'Emancipació Joan Bastús i Faya, nascut a Tremp el 1773, llicenciat per Cervera el 1798, advocat a Madrid el 1802, nomenat corregidor a Nueva Granada el 1807, oïdor de l'Audiència de Quito el 1816 i de Caracas el 1820. El 1823 va tornar a Barcelona i va ser magistrat a les Audiències de Catalunya i València (110).

Conclusions

De tots els casos exposats sembla desprendre's la idea que els catalans no estigueren gaire presents a l'administració central durant el regnat de Carles III; menys encara que en el de Felip V (110 bis). La posició política del comte d'Aranda i la mateixa actitud, en principi positiva del monarca envers Catalunya, no va tenir una traducció gaire pràctica en aquest terreny. Una vegada més, el reformisme de Carles III sembla limitat en la seva aplicació concreta. De 80 consellers de Castella nomenats durant el regnat només dos eren catalans (111). En algun moment o sota algun aspecte la presència catalana en els organismes del govern central pot semblar més intensa; sota Felip V amb la presència (no simultània) d'algun català en el Consell d'Hisenda (Güell i

106.- MORALES ROCA, *Proceres*, I, 329-330.

107.- MOLAS, *Las Cortes de Castilla y León en el siglo XVIII*, a "Congreso Cortes Castilla y León". Edad Moderna. Salamanca, 1987, en premsa.

108.- TORRES AMAT, *Diccionario escritores catalanes*. Barcelona, 1836; reedició, 1973, p. 436.

109.- BURKHOLDER, 217, 218, A.H.N. Consejos. Llg. 13.361 núm. 74; 13.370 núm. 62.

110.- BURKHOLDER, 36. MOLAS, *L'Audiència de València durant el regnat de Ferran VII*. "Afers" (València), 2 (1985), p. 333.

110b. El 1717 Felip V havia nomenat Inquisidor General un eclesiàstic barceloní, Josep Molinès, que residia a Roma com auditor. Tanmateix Molinès no va arribar a exercir el seu càrrec ja que en tornar a Espanya fou pres a Milà pels austríacs i allí morí.

111.- J. FAYARD, Los ministros del Consejo de Castilla 1746-1788 a "Cuadernos de Investigación Histórica", núm. 6 (1982), pp. 116-117. Amb dos consellers també es trobaven Galícia, Extremadura i Canàries, i amb tres València i País Basc.

Soler, Prous, Llopis, Güell i Trelles) o amb la circumstància de ser catalans, al llarg del segle, tres dels fiscals de la Cambra de Castella (Güell i Trelles, Sisternes i Codina). Caldrà aprofundir en l'estudi de la presència catalana entre corregidors i alcaldes majors, i en els militars catalans que exerciren càrrecs polítics com els mateixos Alós, els Sentmenat (112) i altres.

En la major part dels exemples estudiats veiem que el servei del rei estava acompanyat per un procés d'ennobliment, que no era automàtic, que a vegades era previ. Es mantenia la tendència que el magistrat fos noble, fer-lo si ja no ho era o considerar-lo com si fos. L'administració era un camí excel·lent per assolir la noblesa o per ascendir a la jerarquia nobiliària. Entre els casos estudiats no hem trobat cavallers dels Ordes Militars de Castella, però sí del nou orde de Carles III. Els magistrats solien estar relacionats amb els regidors dels municipis, si no ho eren ells mateixos. També era important la vinculació familiar. La família era sovint un instrument important del poder i un factor d'integració dels funcionaris, sigui amb la societat del propi país, sigui amb la burocràcia estatal.

112.- Enrique GIMENEZ LOPEZ, Los corregidores de Alicante. Perfil sociológico y político de una élite militar, a "Revista de Historia Moderna. Anales de la Universidad de Alicante", núms. 6-7 (1986-1987), pp. 67- 85. Van ser governadors militars o polítics (o sigui corregidors) de la ciutat el primer marquès d'Alós (1746-1760) i el segon marquès d'Alós (1797-1798) i el mariscal de camp Josep de Sentmenat (1798- 1804). El primer marquès, Antoni d'Alós i Rius, va culminar la seva carrera com capità general de Mallorca del 1764 al 1780. PEREZ SAMPER, *La familia Alós*, 206 i